

בס"ד. ר"ד, ה'תשכ"א.

— לקבוצת סטודנטים מ„ישראל הצעיר“, בחדרו הק' —

בלתי מוגה

[הרב לייבוויץ הציג את הקבוצה — סטודנטים דתיים, המעוניינים בהדרכה ביהדות ובהחדרתה לקמפוס. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]
 ... כשאני מדבר אודות הקב"ה ומדותיו, כוונתי ל"השגחה פרטית", שכל פרט חשוב, שום דבר אינו חסר ושום דבר אינו מיותר. בכדי שתחנת כח תפעל כדבעי, היא חייבת להיבנות כראוי על ידי מהנדס. הכל חייב להיות בתכלית היעילות. עד"ז בנוגע לבריאה, שלהיותה יצירה מושלמת, בהכרח שנוצרה ע"י "מהנדס" כל יכול, הקב"ה.
 לכל אחד יש חושים מיוחדים וכישרונות מיוחדים, וזו זכותו, ואחריותו, לנצלם במילואם.

בני הנוער הם בעלי מרץ רב, ויש להם היכולת לקבל אתגרים יותר בקלות מאשר מבוגרים, בלי פחד. אין להם את הציניות, ולא את האכזבות, שיש למבוגרים (הכוונה למבוגרים במובן הגרוע של המילה, לא למובן הטוב של המילה). לצעירים יש שליחות מיוחדת למלא, שדורשת אמונה ובטחון רבים. בזמן הנעורים הפוטנציאל של האדם הוא בשלימותו. בצעירותו אין האדם מפחד להיות במיעוט, אשר לכן, כצעיר יהודי דתי, על סטודנט אמריקאי לקחת את השליחות שלו מתוך 100% השראה ו100% שמחה.

בזמננו שהיהדות הדתית היא במיעוט, חובה על אלו החיים לפי חוקי התורה להתאמץ לעשות "דירה" לקב"ה בעולם הזה, על ידי החזרת כל בני" לדרך התורה — תורת חיים. זו אינה עבודה קלה או פופולרית. לדבר על התורה זה נושא פופולרי, אבל הדיבור על שמירת התורה והמצוות, זה אינו פופולרי כל כך. זו משימה שדורשת חוצפה מיוחדת. משימה זו של הנוער חייבת קודם כל להתבצע בסביבתו הקרובה של כל בן-נוער, אחר כך יהי' מוכן להביא יהדות לקמפוס.
 "צדקה מתחילה בבית", קודם צריך הוא לחיות לפי התורה. היהדות, שלא כדתות אחרות, היא דת מיוחדת במינה. דתות אחרות אינן

דורשות הרבה, היהדות לעומת זאת תובעת המון. אחד העקרונות הבסיסיים של היהדות הוא שיהודי הוא יהודי בכל רגע בחייו — 24 שעות ביממה, 7 ימים בשבוע, 365 יום בשנה, למשך 120 שנות חייו. הוא יהודי לא רק בשעת התפלה או הלימוד, אלא גם כשאוכל, יושן, ומדבר — בכל דבר שעושה בחיים. יהודי קשור לקב"ה בכל פרט בחייו, "בכל דרכיך דעהו"².

[בסיום דבריו, פנה כ"ק אדמו"ר שליט"א לענות לשאלות הסטודנטים:]

שאלה: בזמן הבית הראשון והשני, הי' קל יחסית ליהודים לשמור על הדת. ארץ-ישראל הייתה הבית של העם היהודי, והממשלה התנגדה רק לעתים רחוקות להלכה. אבל היום אנו חיים בעידן של המדע, ובעזרת השם ארץ-ישראל תהי', עוד מעט, תאוקרטי, בלי סנהדרין. איך אפשר לפתור את כל ההתנגשויות בין ההלכה וההנהגה הממשלתית? נראה שהיום אנו חיים בעולם הרבה יותר מסובך, והבעיות יותר מסובכות מאשר בשנים עברו. האם לא עדיף במקרה כזה לחכות לביאת המשיח? יש יותר מדי בעיות בניהול מדינה — שמירה על הארץ, איסוף ביצים, חליבת פרות, ועוד בעיות במשק ובעיות אחרות.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הקב"ה נמצא בכל מקום ובכל זמן, וכן התורה. התורה היום היא אותה התורה מלפני 3000 שנה כשהקב"ה נתנה לבניי, ללא ספק הוא ידע על עידן המכונות ב-1961, ולמרות זאת, לא ניתנו הלכות מיוחדות לארץ ישראל ב-1961.

אדרבה, הבעיות בשמירת השבת בארץ ישראל היום הם הרבה יותר פשוטות מהבעיות בזמן בית המקדש. האיום מהתקפות שכנים עוינים אינו גדול יותר היום ממה שהי' אז. התנ"ך מלא בסיפורים על עמים עוינים שתקפו את גבולות ארץ ישראל. השמות השתנו מאז, אבל הם עדיין אויבים.

בנוגע לבעיות במשק בשבת, כמובן היום הרבה מהמלאכות יכולות להיעשות על ידי מכונות שהועמדו לכך לפני שבת.

שאלה: אבל מכונות צריכות תיקונים ומי שיכוון אותם?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כמהנדס, התעניינתי בתחום הזה, במיוחד איך שהוא נוגע לארץ ישראל. באופן תאורטי המכונות יכולות לפעול

ללא מגע יד אדם למשך 26 שעות, ואפילו למשך כמה ימים. אפשר להשתמש ברדאר מתקדם לשמור על הגבולות. החייל יכול לשבת בביתו ולישון בשקט, ואם וכאשר מתעורר מצב חירום, אפשר לעורר אותו על ידי נורת חירום או אזעקה. ובמקרה חירום, לא רק שמותר לו לחלל את השבת, מצוה עליו לעשות זאת. עד"ז ביחס לאיכר, שיכול להעמיד מכונה לחליבת הפרות ואיסוף הביצים.

שאלה: הרבי הזכיר שיהודי צריך להיות יהודי טוב, שומר תורה ומצוות, וגם להפיץ יהדות. האם הרבי התכוון דוקא בסדר הזה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: צריך לנסות לעשות את שניהם ביחד. אם אחד יחכה עד שיגיע למדרגת צדיק גמור לפני שיתחיל להפיץ יהדות, ההמתנה תהי' ארוכה.

שאלה: מהי נשמה יהודית?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: נשמת האדם היא הניצוץ שנותן חיים לגוף. הכח שמאפשר קיום תורה ומצוות.

[אחרי שאחד הנוכחים רמז שאין זה משכנע אותו, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

אנסה להסביר, אבל אינני בטוח שתבינו את דברי, כי אני בעצמי לא מרגיש בבית באיזור המיסטי הזה, ואולי תיוותרו עם שאלות. במקום הסבר פילוסופי שנתן הרמב"ם באריכות בפירושו המשניות, אבאר בקיצור.

הניצוץ שנותן חיים לגוף הוא חלק מעצמותו של הקב"ה. לולי הנשמה לא הי' כל קשר בין הבורא והנברא. למרות זאת, הבורא ברחמיו המרובים, נתן לנברא את היכולת לגשר על הפער בין הגבולי לאיין-סוף. הנשמה היא הממוצע המקשר בין הבורא לנברא. בין השניים קיימת תהום, הנשמה היא הגשר המקשר ביניהם.

שאלה: האם הרבי מכיר במדינת ישראל?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אני כותב מכתבים לארץ ישראל וגם מקבל מכתבים עם הבולים שלהם. החסידים שלי בארץ-ישראל שומרים על הגבול, משלמים מסים, משרתים בצבא, ומפיצים חסידות. האם זה מספיק כדי להיחשב להכרה?

שאלה: התכוונתי לשאול, האם מדינת ישראל יכולה להיחשב בתור "אתחלתא דגאולה"?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא. היא בהחלט לא יכולה להיחשב

כהתחלת הגאולה³. הגאולה מוכרחת לבוא בד בבד עם חיזוק לתורה ומצוות. בתפלת מוסף של יו"ט אומרים "מפני חטאינו גלינו מארצנו", מכאן שהמונח "גאולה" פירושו שמפחיתים בחטאים — מה שיותר גאולה כך יש פחות חטאים.

לדאבוננו, בארץ ישראל היום, איננו רואים פחות עבירות. להיפך, ישנם יהודים שהיו שומרי תורה ומצוות לפני 1947, ואחרי 1947, לצערנו, הפסיקו לשמור. ביחס לאותם יהודים אפשר רק לומר שהם עברו מגלות אחת לגלות אחרת. עד"ז בנוגע למדינה, לצערנו אי אפשר לומר שבארץ ישראל ישנה הוספה בתורה ומצוות. להיפך, ישנה מגמת ירידה. אשר לכן אי אפשר לומר שמדינת ישראל מהווה את התחלת הגאולה.

שאלה: הרבי הזכיר שלכל אדם יש שליחות, ושבני הנוער צריכים לקיים את השליחות הזאת עם הרבה מרץ. אבל כשמסתכלים על בני הנוער היום רואים שהם נמצאים במצב של בלבול, והולכים בכל מיני כיוונים שונים. באיזו דרך אמור יהודי דתי ללכת?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כתלמידים באוניברסיטה, אתם נתקלים במהלך הלימודים בבעיות רבות שפתרוןן מושג בשיטה המדעית. אפשר להשתמש בשיטה זו גם לאבחן את היהדות. כשעורכים ניסוי במעבדה, הרבה פעמים משנים את תנאי הניסוי, כמו הלחץ או הטמפרטורה וכיו"ב, כדי לראות אם יש מכנה משותף שיכול להסביר את התופעות של הניסוי. אם יש תופעה אחת שלא משתנה למרות כל השינויים בתנאי הניסוי, ניתן להיות בטוחים שתופעה זו היא חלק בלתי נפרד מהעצם בו נערך הניסוי. כך גם בנוגע ליהדות — אפשר להתבונן בה מנקודת מבט מדעית, בשיטות מדעיות. בניסוי הזה, היהדות היא העצם בו נערך הניסוי, וההיסטורי היא המעבדה בעלת התנאים המשתנים. לאחר שלשת אלפי שנות נדודים, רדיפות וגלות, מהי הנקודה המשותפת שעמדה בכל השינויים של נתוני ההיסטורי? מהו המכנה המשותף שהוא הנקודה הבסיסית של היהדות?

אין לומר שזו השפה, כי במהלך הגלות היהודים דיברו בהרבה שפות שונות. בבבל דיברו ארמית, ברוסי דיברו אידיש, באמריקה אנחנו מדברים אנגלית. אפילו השפה העברית השתנתה.

גם אין לומר שהמכנה המשותף הוא ההרגלים, או התרבות, הלבוש, האוכל, ההתנהגות החברתית, שכל אלה עברו שינויים במשך

(3) ראה גם תר"מ ח"ט ע' 324. וש"נ.

שלשת אלפי השנים. מנקודת מבט מדעית, כל ענינים אלה אינם בסיסיים ליהדות. אפילו ארץ ישראל אינה בסיסית, שכן במשך שנים רבות בני לא חיו בארץ ישראל, ואפילו בזמן שחיו שם, לא היתה להם ממשלה שלהם, אלא היו תחת שלטון בבל, רומי וכיו"ב.

אם עורכים את המחקר בצורה אמיתית וללא הטיית, הנקודה המשותפת היחידה היא מצוות מעשיות. מצוות מעשיות הם הם הנקודה הבסיסית של היהדות, עד היום יש לנו אותו חג הפסח לאכילת מצה, אותו יום כיפור לכפרה, אותה שבת למנוחה וכו".

מסקנה זו מושגת כאשר החוקר מתייחס לחומר באופן אובייקטיבי ומתוך חתירה מתמדת לאמת. לעזוב את היהדות ולנסות משהו אחר זה בלתי אחראי. כשיש שריפה בעיר, הדבר הכי חשוב הוא לכבותה. בזמן כזה, אין לחפש דרכים חדשות לכבות את האש, אלא להשתמש בדרכים שכבר הוכחו כהכי יעילות בעבר. עם ישראל כבר עבר שריפות רבות, ותמיד הצליח לכבותן.

שאלה: כל מה שקורה לנו מונהג על ידי הקב"ה. אנחנו עוברים את החיים בנסיון למלא את תכליתנו. אם נאמר שכל התכלית של הבריאה היא לשמש את הבורא, האין זה יחס מתרברב מצד הבורא? אם תכליתנו היא רק לתת ולשמש את הקב"ה האם זה לא הופך אותנו לרובוטים?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא כל מעשינו נשלטים מלמעלה. להאמין ששום דבר אינו בשליטתנו זה נגד הדת. לאדם ניתנה בחירה חופשית. זה נשמע אוילי לתת לאדם מצוות לקיים ואחר כך לקחת ממנו את היכולת לקיימן. אם הכל הי' נשלט מלמעלה, אזי באמת היינו כמו רובוטים, אבל הקב"ה נתן לאדם אפשרות לבחור, אפשרות שלרובוט אין. האדם יכול לקיים מצוות מתוך השראה אלקית. הקב"ה נתן לאדם שתי דרכים לבחור, "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב, ואת המוות ואת הרע"⁵.

מין המדבר נעלה ממין החי. מין החי נעלה מהצומח. במין המדבר גופא יש מדרגות — רוחניות. על האדם לנסות לעלות ממדרגה למדרגה. תמיד יש לשאוף להגיע לרמה הכי גבוהה.

בנוגע לשאלה שלכאורה אין שום תכלית במצוות, אענה במשל:

(4) ראה גם תו"מ חל"ו ע' 376. וש"נ.
(5) נצבים ל, טו. וראה רמב"ם הל' תשובה רפ"ה.

כשנותנים לילד קטן תפוח לאכול צריך לרדת לרמתו. אי אפשר להגיד לו לאכול כי זה טוב בשבילו או כי זה בריא, במקום זה אומרים "תאכל חתיכה אחת בשביל אמא, אחת בשביל אבא, אחת בשביל האחיות, אחת בשביל האח". כשהילד יגדל, הוא יבין שצריך לאכול כדי להיות בריא.

עד"ז בנוגע לקב"ה והאדם. הקב"ה, ברצונו שאדם יקיים מצוות בשביל טובתו הוא, יורד לרמתו של האדם. כשהוא בא לאיכר ואומר לו "קיים מצוות ואתן גשם לשדות שלך", זה גורם לאיכר מיד להתחיל לקיים את המצוות. כשהאיכר מתבגר שכלית, הוא מתחיל להבין שהמצוות שמקיים, הם באמת לטובתו הוא. הם הדרך בשבילו להתרומם למדרגות גבוהות יותר של שלימות, שעיקרה התאחדות עם הקב"ה. אלא שהקב"ה הוא למעלה מכל הגבלות, ובכדי להתאחד עם הבלי-גבול על האדם לצאת מהגבלותיו.

שאלה: זה מסביר את התכלית של יהודים בעולם, אבל מהי

התכלית בבריאת אינם-יהודים?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרמב"ם מסביר את הענין באריכות בפירוש המשניות⁷. אענה בקיצור האפשרי. העולם מחולק לד' מחלקות: מדבר, חי, צומח, דומם. ארבע מחלקות-מדריגות אלו הם בעצם אחד. תכלית כל מדריגה היא לשרת את המדריגה שלמעלה הימנה. הדומם משרת את הצומח, הצומח משרת את החי, והחי נאכל על ידי המדבר. באכילתו מעלה האדם את המדריגות שלמטה הימנו להיות דם ובשר כבשרו. כדי שלאדם יהי' לחם לאכול, חייב להיות משק עם איכרים. האיכר נוטל חלק בסיפוק מזונו של היהודי, ובזה ממלא תפקידו בעולם⁸.

[בתום השאלות אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

טרם צאתכם ברצוני להוסיף כמה מילים על הדברים שנאמרו כאן הערב. ברצוני להעביר נקודה נוספת, והיא, שלכל אדם ניתנו אפשרויות מסוימות, והאדם צריך להשתמש בהם למילוי תפקידו. התפקיד של תלמידי האוניברסיטאות באמריקה מאתגר מאוד ודורש תעוזה רבה. לכולכם יש מכנה אחד במשותף: הנכם לומדים באוניברסיטה, והנכם יהודים דתיים. עליכם להשתמש ביכולות אלו לקדם את המדע במקומות שנראה כסותר לדת. מי שאומר שהמדע סותר את הדת אינו יודע מה הוא שח. מדע אמיתי מתאים עם הדת בצורה מושלמת. הקב"ה ברא את המדע

(8) ראה גם תו"מ חי"ט ע' 52. וש"נ.

(6) ראה ר"פ בחוקותי.

(7) בהקדמה — ד"ה אח"כ ראה.

וגם נתן את התורה בהר סיני. התורה אמת והמדע אמת. אין אפשרות שיתקיים קונפליקט בין השניים. להיפך, תגליות המדע בשנים האחרונות מאשרות את הכתוב בתורה, רעיונות שמדענים בדור הקודם לא היו מאמינים.

השליחות להראות שאין סתירה בין המדע לדת, ושמדע אמיתי יכול לאשר את דברי התורה, היא שליחות בשביל סטודנטים כמותכם. כאנשים שמעורים בשדה המדע, בסמכותכם להביע דעה יותר מאשר אדם מן השורה. אדם מן השורה המביע דעה בתחום זה לרוב ננזף, אבל דעה של סטודנט באוניברסיטה מכבדים בדרך כלל. זהו החוב של כל סטודנט יהודי דתי לפרוץ את מיתוס אי־התיאום.

המדע עיצמו אינו מושלם, אבל יש למדע מנגנון תיקון עצמי. ממצא חדש היום יכול להפוך אמונה או קביעה של שנים. אתן לכם דוגמא:

לפי ריבוי פסוקי תנ"ך ומאמרי חז"ל השמש סובבת סביב הארץ. לפני המאה ה־15 פסוקים אלה היו מקובלים על כולם. אחר כך בשנות ה־1500 קופרניקוס, שאגב הי' נזיר, ולכן, מאמין, הסביר שהממצאים והתצפיות האסטרונומיות הוכיחו שהרעיון הקודם מוטעה. הוא הראה שהשמש נמצאת במרכז המערכת הסולרית שלנו, וכל כוכבי הלכת, כולל כדור הארץ, סובבים סביבה.

במהלך המאה ה־17, ה־18, וה־19, נכתבה ספרות אפולוגטית עצומה, לנסות להסביר את הסתירה לכאורה בין המדע והתורה. בדרך כלל ההסברים שהוצעו היו שאין לפרש את פסוקי התורה כפשוטם.

ב־1905, המדען הגדול איינשטיין המציא תאורי' חדשה שפתרה את המחלוקת. חשוב לציין שהתאורי' של איינשטיין מקובלת על כל המדענים היום, בעוד שהתאוריות של קופרניקוס, אפילו בימיו, מעולם לא קיבלו תמיכה מוחלטת.

מיסודות תאוריית הייחסות של איינשטיין הוא שהמדע לעולם לא יוכל לקבוע איזו מבין שתי המערכות היא ה"אמיתית". התאורי' מסבירה שהאמת לעולם לא תוכל להיות מוכחת בידי המדע, כי הכל יחסי. הקונפליקט המדומה בן 300 שנה בין המדע לדת, התברר, בניתוח הסופי, כלא קיים. אחרי 1905 התאפשר שאפשר לחזור ולפרש את המקראות כפשוטם.

(9) ראה גם ר"ד ז' אדר ראשון תשי"ט, לקבוצת סטודנטים (תו"מ חכ"ה ע' 71א). וש"נ.

דוגמא ספציפית זו מובילה לשאלה נוספת שנשאלת לעתים קרובות, "איך אנחנו יכולים לקוות "לתקן עולם במלכות ש-ד-י" באמצעות כה מעט יהודים דתיים?" עם ישראל הוא מיעוט בין אומות העולם, ויהודים שומרי תורה הם מיעוט עוד יותר קטן. נראה בלתי אפשרי שהרוב המוחלט ישנה את דרכיו ע"פ תורת המיעוט. בני" עדיין מחכים לביאת המשיח, הגם שהיו במיעוט לכל אורך ההיסטוריה.

לפני שנים, המדינה עם הצבא וכח-אדם הכי גדול תמיד ניצחה. היום אין זה כך. אם אדם אחד ימציא פצצה סופר-אטומית יהי בכוח לשלוט על כל העולם. באותו אופן, אדם המטיף למצב של שלימות רוחנית, יכול לשלוט על הכל, כי יש לו קשר ישיר עם הבורא ומכאן כחו לשלוט. זו שליטתה המוחלטת של הרוח.

הנני חוזר ומדגיש את כמות הידע הרב שיש להפיק מהמדע ושיטותיו. המדע נותן לאדם בסיס יציב לא להתייאש. הוא מלמד אותנו שאם נכשלים יש לנסות שוב. אל תתנו לעובדת היותכם במיעוט לעצור את התקדמותכם. אם תמשיכו בדרך הנכונה בהכרח תצליחו.

זהו¹⁰ תפקידנו לאסוף את כל החומר. עבודתנו היא להכין את העולם לביאת המשיח. כבשר ודם, עבודתו לאסוף את החומר תהי' עצומה¹¹.

(11) טרם צאתם מחדרו הק' — אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שיכולים לשלוח אליו שאלות נוספות במכתבים בכל השבעים לשון.

(10) ראה גם ר"ד כ"ז אייר תשכ"ג, לקבוצת סטודנטים (תו"מ חל"ו ע' 379 ואילך).